

**Dagsorden for møde i Vildtforvaltningsrådet fredag d. 21.
september 2018 kl. 8-12 i Frisland, Holland**
Hotel Wymerts, Workum

	Bilag
1. Godkendelse af dagsorden	2018-03-01
<i>Til godkendelse</i>	
2. Godkendelse af referat fra møderne den 19. juni og 3. juli 2018	2018-03-02 2018-03-03
<i>Til godkendelse</i>	
3. Udpegning af medlemmer i Vildtforvaltningsrådet 2018-2022	
<i>Til orientering</i>	
4. Procesplan frem til revision af jagttider om to år	2018-03-04
<i>Resumé:</i> <i>På VFR-møde i marts blev det aftalt at VFR ved mødet i september vil blive præsenteret for en procesplan for det videre arbejde frem mod den delvise revision om to år.</i>	
<i>Til drøftelse</i>	
5. Bestandsgenopretning af kirkeugle	2018-03-05
<i>Resumé:</i> <i>På VFR-møde i juni blev det aftalt at rette henvendelse til Peter Sunde, DCE med spørgsmål om, hvorvidt DCE vurderer, at genopretning af bestanden kan ske uden translokation.</i>	
<i>DCE konkluderer i bilaget, at ”.. selv med genskabelse af optimale habitater må det ud fra alle tilgængelige bestandsoplysninger betegnes som usandsynligt, at den tilbageværende danske</i>	

bestand af kirkeugler lader sig redde og genoprette uden brug af translokation pga. den lille bestands spredte forekomst.” DCE konkluderer videre, at der er en række forudsætninger for, at translokation som bestandsgenoprettende redskab for den danske kirkeuglebestand kan vurderes at være i tråd med IUCN’s (2013) retningslinjer.

Til drøftelse

6. Refleksioner over mødet med gåseforvaltning i Holland

Resumé:

Opsamling på indtryk fra gåseforvaltningen i Holland. Kan vi bruge nogle af de hollandske erfaringer i den danske forvaltning af gæs?

Til drøftelse

Kaffepause (udtjekning fra hotel m.m.)

7. Pulje under jagttegnsmidler

2018-03-06

Resumé:

Drøftelse af kriterier for uddeling af jagttegnsmidler ved en projektrunde. MST har med udgangspunkt i bidrag fra DOF og sidste års ansøgningsrunde udarbejdet forslag til kriterier for uddeling. Der er endvidere indarbejdet elementer fra VFR’s arbejde med vildtskadebekendtgørelsen.

Til drøftelse

8. Meddelelser

- Status for international forvaltningsplan for gæs (AEWA).
- Status for forvaltningsplan for ulv.
- Tilladelsen til at mærke ulv.
- Foreløbige tal for indberetning om udsætning af fugle i det nye indberetningsystem. **2018-03-07**
- Status for forvaltningsplan for dåvildt.
- Status for lovarbejde på jagt- og vildtforvaltningsområdet. **2018-03-08**

Til orientering

9. Evt.

Frokost

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 21. september 2018

Bilag 2018-03-02 og 2018-03-03

Emne: Endelig godkendelse af referat fra møde i Vildtforvaltningsrådet den 19. juni 2018 samt ekstraordinært møde d. 3. juli

---

Indstilling: Til godkendelse

Resumé: Udkast til referat fra mødet d. 19. juni 2018 blev udsendt til rådet den 2. juli 2018 med frist for kommentarer den 24. juli 2018. Der indkom kommentarer fra Ella Maria Bisschop-Larsen og fra Claus Lind Christensen som er indarbejdet i vedlagte udkast.

Udkast til referat fra det ekstraordinære møde d. 3. juli 2018 blev udsendt til rådet den 6. juli 2018 med frist for kommentarer den 3. august 2018. Der indkom kommentarer fra Ella Maria Bisschop-Larsen og Birgitte Heje Larsen som er indarbejdet i vedlagte udkast.

Bilag: Referater fra de to møder

NOTAT

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Departementet

UDKAST

Natur og klimatilpasning

Ref. ASAMU

Den 23. juli 2018

**Referat af møde i Vildtforvaltningsrådet den 19. juni 2018,
Slotholmsgade 12, mødesal C, 1216 København K**

Fra Vildtforvaltningsrådet deltog:

Jan Eriksen (formand)
Henrik Bertelsen, Landbrug & Fødevarer (næstformand)
Egon Østergaard, Dansk Ornitologisk Forening
Birgitte Heje Larsen, Dyrenes Beskyttelse
Flemming Torp, Friluftsrådet
Niels Iuel Reventlow, Dansk Skovforening
Claus Lind Christensen, Danmarks Jægerforbund
Ella Maria Bisschop-Larsen, Danmarks Naturfredningsforening
Lars Hvidtfeldt, Landbrug & Fødevarer

Fra Aarhus Universitet deltog:

Aksel Bo Madsen

Fra Miljøstyrelsen deltog:

Kontorchef Anne-Marie Vægter Rasmussen
Funktionsleder Jens Skovager Østergaard
Biolog Søren Egelund Rasmussen (under punkt 3)

Fra Miljø- og Fødevareministeriet deltog:

Kontorchef Isabelle Navarro Vinten
Teamleder Mette Rask Jensen
Chefkonsulent Annette Samuelsen

Dagsorden:

- 1. Godkendelse af dagsorden (Bilag 2018-02-01)**
- 2. Endelig godkendelse af referat fra VFR-mødet den 21. marts 2018 (Bilag 2018-02-03)**
- 3. Forvaltning af dåvildt (Bilag 2018-02-03)**
- 4. Revision af forvaltningsplan for ulv (Bilag 2018-02-04)**
- 5. Status for kortnæbbet gås (Bilag 2018-02-05)**
- 6. Kommissorium for rådets ”udsætningsudvalg”.**
- 7. Jagttegnsbudget (Bilag 2018-02-07)**
- 8. Opsamling på spørgsmål om rødlistet og forvaltningsplaner**
- 9. Meddelelser**
  - **Orientering om planer for rådets tur til Holland den 20.-21. september 2018**
  - **Orientering om status for diverse bekendtgørelser**
  - **Orientering om Miljø- og Fødevareministeriets organisering af opgaver i relation til Vildtforvaltningsrådet**
- 10. Eventuelt**

Ad. 1: Godkendelse af dagsorden (Bilag 2018-02-01)

Dagsordenen blev godkendt.

Jan Eriksen indledte mødet med at orientere om møde med ministeren den 12. juni. På mødet blev der drøftet ulv, bæver og gæs. **JE** orienterede endvidere om sin genudpegning som formand for rådet for den kommende fireårs periode. Der vil gå breve ud til organisationerne med henblik på at udpege nye medlemmer fra alle rådets organisationer inden rådets møde i september. Det er tanken at eventuelt nye medlemmer skal deltage i turen til Holland i september sammen med det eksisterende råd.

Ad. 2: Orientering om Miljø- og Fødevareministeriets organisering af opgaver i relation til Vildtforvaltningsrådet (ingen bilag)

Isabelle Navarro Vinten orienterede om at udflytning af Miljøstyrelsen og deling af styrelsen indebar, at opgaver i relation til lovarbejde og ministerbetjening er flyttet til departementet pr. 16. april 2018. Sekretariatet for Vildtforvaltningsrådet er ligeledes flyttet til departementet. Annette Samuelson vil fra 1. august 2018 skifte job tilbage til Miljøstyrelsen og sekretærfunktionen overtages af Mette Rask Jensen.

Ad. 3: Endelig godkendelse af referat fra VFR-mødet den 21. marts 2018 (Bilag 2018-02-02) referat godkendt.

Resumé: Udkast til referat blev udsendt til rådet den 28. marts 2018 med frist for kommentarer den 10. april 2018. Der indkom kommentarer fra Ella Maria Bisschop-Larsen, som er indarbejdet i vedlagte udkast.

Referatet blev godkendt uden bemærkninger.

Ad. 4: Forvaltning af dåvildt (Bilag 2018-02-03)

Resumé: Den nationale hjortevildtgruppe har med udgangspunkt i det kommissorium, som rådet godkendte i juni 2017 afsluttet drøftelserne om et oplæg til forvaltning af dåvildt. Hjortevildtgruppens formand præsenterede hjortevildtgruppens forslag.

Diskussion: **Svend Bichel** introducerede forslaget til dåvildtforvaltning fra den nationale hjortevildtgruppe. Der er både forskelle og ligheder med problemstillingen vedrørende kronvildt. Grundlæggende er det et mål, at forholdet mellem hinder og hjorte bliver 1:1. Det vil automatisk øge den ældre hjortebestand. Jagttiden for dåer og kalve foreslås fra 1. oktober til 31. januar, og for hjorte større end spidshjorte foreslås jagttid fra 1. september til 31. januar.

Udgangspunkt er, at det er de lokale hjortevildtgrupper, der tager stilling til behov for indsats. I nogle områder kan det være, at man ønsker at sprede dåvildtet. I andre områder kan det være en fordel at holde dem samlet. Der mangler generelt basal viden om dåvildt, herunder om hvordan bestandene reagerer på forskellige forvaltningstiltag.

Der er et flertal i den Nationale hjortevildtgruppe der har den opfattelse at det er en forudsætning for en bæredygtig forvaltning af dåvildt er indførelse af et arealkrav, som ikke kan støttes af Danmarks Jægerforbund. Kravet er, at der kan skydes en hjort for hver påbegyndt 50 ha. dog altid en hjort pr. ejendom. Arealbegrænsningen gælder ikke får då og kalv, da man ønsker mulighed for jagt på disse, således at bestandene kan reguleres efter behov. Det er vigtigt, at der forvaltes på tværs af skel, da dåvildtet bevæger sig over store revirer. Der foreslås ikke forbud mod tryk- og drivjagt, da det grundet dåvildtets brunstperiode vil kollidere med jagt på øvrige arter.

Der er behov for at se på hjortevildtgruppernes struktur. Ideen er at medlemmer repræsenterer forskellige organisationer, men der er tendens til at alle medlemmet af hjortevildtgrupperne er jægere, og det skævvrider balancen.

Det foreslås, at jagttiderne evalueres hvert andet år i forhold til vildtudbyttestatistikken og bestandsestimaterne, samt at jagttiderne evalueres hvert fjerde år sammen med kronvildtet.

Udfordringen er, at der ligesom med kronvildt er behov for ”opdragelse” til at skyde dåer og kalve. Eksempler viser, at det gribes forskelligt an forskellige steder i landet, men hidtil med begrænset succes.

Aksel Bo Madsen bemærkede, at der mangler en udredning om bestandssammensætning og adfærd for dåvildt – som der er udarbejdet for kronvildt.

Claus Lind Christensen bekræftede, at DJ ikke kan medvirke til arealkrav af principielle grunde. **CLC** mener det er vigtigt, at der ses på en toårs cyklus, at de forskellige processer tænkes sammen og at det overvejes, hvordan strukturen skal være i fremtiden, da Danmarks Jægerforbund ser arbejdet regionalt/lokalt som en løsning på de forvaltningsmæssige udfordringer. Her er Danmarks Jægerforbund af den opfattelse, at det regionale/lokale arbejde er løsningen frem for et arealkrav.

Jan Eriksen opsummerede, at der med dette nye forslag lægges vægt på ændret adfærd. Der lægges op til en større regional autonomi, og der er åbenlyst behov for en evaluering af de regionale hjortevildtgrupper, som har fungeret 14 år uden evaluering, herunder af om organisationerne er retmæssigt repræsenteret.

Ella Maria Bisschop-Larsen takkede for oplægget og erklærede sig enig i indstillingen. Det er ikke helt klart hvad det betyder for bestanden, hvis der skydes en hjort på alle ejendomme. Desuden savnes der forklaring på, at der ikke fastsættes begrænsning på afskydning af dåer og kalve. Med hensyn til sammensætningen af hjortevildtgrupperne bemærkede **EMB**, at deltagerne i grupperne forventes at have en jagtinteresse, hvilket afholder mange DN'ere fra at gå ind i arbejdet. Der er derfor behov for et klart kommissorium for repræsentanternes rolle i de regionale grupper.

Birgitte Heje Larsen anførte, at der er forskel på drivjagt og trykjagt, og at Dyrenes Beskyttelse er imod drivjagter. Hertil svarede **Svend Bichel**, at de to jagtformer har noget overlap, men at hensigten er at bremse for jagt på hjorte men ikke på andre arter.

Flemming Torp takkede ligeledes for forslaget men ønskede svar på, hvilke forslag Danmarks Jægerforbund har for at løse de problemer, som løses med arealkravet. **FT** så gerne at der var flere redskaber og spurgte til erfaringerne i de andre nordiske lande.

Henrik Bertelsen argumenterede for at der holdes fast i arealkravet, som vil sikre den lille mands jagt. Det er et problem, at der ikke skydes nok kalve, og der må gøres en aktiv indsats for at sætte det i gang.

Claus Lind Christensen svarede, at der skal være fokus på at ændre menneskelig adfærd, han argumenterede for at den store debat i forbindelse med forvaltning af kronvildt havde flyttet noget blandt jægerne. Der er brug for at se på organisering, herunder hvordan data samles ind. Problemet med dåvildtet kan klares regionalt ud fra en national ramme uden arealkrav, men det kræver kortere jagttid nogen steder. I Sverige og England reguleres jagten på dåvildt gennem jagttider og ikke arealkrav. Anvendelse af et så vidtgående instrument som arealkrav kræver mere faglig viden,

hvilket ikke er tilvejebragt på nuværende tidspunkt i relation til indførelsen af et arealkrav

Birgitte Heje Larsen spurgte om det havde været overvejet at stille krav om, at man skal have skudt en då for at kunne skyde en hjort, og **Ella Maria Bisschop-Larsen** foreslog at man kunne have en fredsperiode for hjorte over et antal år fx 3 år, hvor man kunne skyde dåer og kalve.

Niels Iuel Reventlow bemærkede, at der er stor forskel på dåvildt og kronvildt, idet dåvildtet er sværere at skyde, og bestanden er i en eksplosionsagtig vækst i bestanden.

Jan Eriksen opsummerede holdningerne i rådet i forhold til det fremlagte forslag.

- Der er bred opbakning til jagttiden på då, kalv og spidshjort
- Der er bred opbakning til forslag om jagttid på hjorte større en spidshjort
- Der er bred opbakning til anbefaling om fyldestgørende indberetning
- Der er bred opbakning til en evaluering hvert andet år
- Der er bred opbakning til forbud mod udbragt fodring med kraftfoder og valset korn
- Der er opbakning af alle med undtagelse Danmarks Jægerforbund til det foreslåede arealkrav.

Lars Hvidtfeldt bemærkede, at det kan være vanskeligt at forhindre dåvildt i at tilgå foder, som er udbragt til fasaner og råvildt. Hertil svarede **Miljøstyrelsen**, at der findes løsninger, så man kan styre adgangen til fodret.

Jan Eriksen takkede for forslaget og debatten og tilkendegav, at forslaget via Miljø- og Fødevarerministeriet vil blive formidlet videre til ministeren.

Ad. 5: Revision af forvaltningsplan for ulv (Bilag 2018-02-04)

Resumé: Miljø- og fødevarerministeren har besluttet, at den gældende forvaltningsplan for ulv fra 2014 skal revideres i lyset af, at der siden foråret 2017 har været et etableret og ynglende ulvepar i Danmark. Et første udkast til revision af forvaltningsplanens kapitel 7 om forvaltning af ulv i Danmark blev drøftet på møde i rådets ulvegruppe den 9. april. Der indkom efterfølgende kommentarer til udkastet, som Miljøstyrelsen siden har forsøgt at indarbejde, samtidigt med at styrelsen har revideret forvaltningsplanens øvrige kapitler med bidrag fra DCE. Med henblik på at drøfte dette samlede udkast til forvaltningsplan holder rådets ulvegruppe møde den 18. juni 2018. Da mødet af praktiske grunde må afholdes dagen inden VFR-mødet, vil rådets medlemmer modtage udkast til forvaltningsplan fra Miljøstyrelsen parallelt med at det sendes til ulvegruppen.

Da der i offentligheden og i pressen har været relativt stort fokus på revision af begrebet ”problemulv”, har der været arbejdet mere indgående hermed i Miljø og Fødevarerministeriet, og der vil blive fremsendt et særskilt oplæg herom.

Diskussion: Jan Eriksen opsummerede situationen med at der var planlagt møde i rådets ulvegruppe den 8. april, som blev aflyst i afventning af en ændret definition af problemulv, som ministeren havde valgt at trække ind i ministeriet. I erkendelse af, at problemstillingerne vedrørende ulveforvaltning har stor politisk tyngde vil det være rigtigst at fortsætte behandlingen af den reviderede forvaltningsplan i selve rådet. Der

bliver derfor afholdt ekstraordinært møde den 3. juli kl. 9.00 - 13.00. Det vil være en fordel, hvis eventuelle spørgsmål til teksten så vidt muligt rejses inden mødet, da rådet er presset tidsmæssigt.

Ella Maria Bisschop-Larsen fandt at der også er faglige aspekter i problemulve-definitionen og at det er et brud på traditionen, hvis rådet ikke kan diskutere definitionen af problemulve.

Jan Eriksen svarede, at det er ministeriet der definerer de juridiske rammer, og at rådets arbejde med ulve foregår indenfor disse rammer.

Lars Hvidtfeldt tilkendegav, at Landbrug & Fødevarer ville forbeholde sig ret til at udfordre de rammer, ministeriet definerer, da man er bekymret for, at ministeriet ikke er gået langt nok i sin tolkning af EU-reglerne. **LF** bad om, at materialet til mødet den 3. juli udsendes senest tirsdag den 26. juni (morgen).

Annette Samuelsen tilkendegav, at ministeriet ville bestræbe sig på at overholde denne frist, og at der ville blive udsendt et samlet udkast til forvaltningsplan, samt et specifik afsnit om problemulv, som skal indgå i forvaltningsplanen.

Ad. 6: Status for kortnæbbet gås (Bilag 2018-02-05)

***Resumé:** Rådet har siden vedtagelse af forvaltningsplanen for kortnæbbet gås i AEWA, den internationale vandfugleaftale, fulgt udviklingen i bestanden af kortnæbbet gås. Aksel Bo Madsen redegjorde på mødet for resultatet af de seneste bestandstællinger.*

***Diskussion:** Aksel Bo Madsen* præsenterede det udsendte notat som konglomerat af to rapporter. Som det fremgår, er der talt 67.000 individer, mens et estimat vurderer bestanden til 80.000 gæs. Der er nedlagt 11.400 gæs – sidste år godt og vel 16.000. Da bestanden forventes at stige igen på grund af god sæson på Svalbard, lægges der op til, at der nedlægges 27.000 gæs i år. Der er derfor behov for at opretholde januarjagten.

Jan Eriksen slog fast, at udviklingen i bestandstallene bekræfter, at der er godt at rådet følger udviklingen og fandt det interessant, at gæssene tilsyneladende har ændret vaner (flere opholder sig i Vadehavsområdet).

Claus Lind Christensen og Egon Østergaard fandt det bekymrende, at der er så stor usikkerhed i tallene, og at der nu tages nye beregningsmetoder i brug og ønskede det belyst, hvordan den nye beregningsmetode afviger fra den gamle.

Claus Lind Christensen gjorde opmærksom på at der kan komme en diskussion om jagt på kortnæbet gæs i februar, såfremt bestanden ikke bringes ned.

Aksel Bo Madsen lovede at bringe dette spørgsmål videre.

Jan Eriksen konkluderede, at rådet foreløbigt anbefaler at fastholde januarjagten og at en evaluering baseret på flere års opgørelser passende kan finde sted i 2020.

Ad.7: Kommissorium for rådets ”udsætningsudvalg” (Bilag 2018-02-06)

Resumé: Som en del af rådets samlede vedtagelse af indstilling om biotopplaner og udsætning af fasaner på rådets møde i juni 2017 blev det besluttet, at rådet skal nedsætte et udsætningsudvalg, som skal følge implementeringen af de nye udsætningsregler. Flemming Torp har i samarbejde med rådets formand udarbejdet forslag til kommissorium for dette udvalg.

Diskussion: **Flemming Torp** præsenterede forslaget til kommissorium og foreslog at udvalget kommer til at bestå af de personer, der sad i udsætningsgruppen. Der vil senere blive gjort status for, hvor langt implementeringen af udsætningsforliget er kommet.

Ella Maria Bisschop-Larsen, Egon Østergaard og Claus Lind Christensen rejste spørgsmål til de konkrete arbejdsopgaver, som er beskrevet i kommissoriet og ønskede uddybninger.

Flemming Torp svarede, at opgavernes nærmere indhold fremgår af selve udsætningsforliget, og **Jan Eriksen** konkluderede, at forligsteksten vedlægges som bilag til kommissoriet.

Birgitte Heje Larsen tilkendegav, at Dyrenes Beskyttelse gerne vil være med i udvalget.

Claus Lind Christensen understregede behovet for at kommunikere de nye regler ud til jægerne. DJ arbejder aktivt med kommunikation, men Miljøstyrelsen bør også gøre en indsats.

Ad. 8: Jagttegnsbudget (Bilag 2028-02-07)

Resumé: Til dette møde blev der til orientering fremlagt oversigt over det samlede jagttegnsbudget for 2018. Der var forud for mødet indkommet tre spørgsmål som blev besvaret skriftligt.

Diskussion: **Anne Marie Vægter-Rasmussen** forklarede, at styrelsen nu havde valgt at opgøre midlerne på en ny måde, der afspejler formålet med udgiften og oplyste om, at der endnu ikke var givet grønt lys for anvendelse af reserven, hvilket betyder, at det er usikkert, om der bliver udbudt en pulje til projekter som sidste år.

Claus Lind Christensen kvitterede for den nye måde at opgøre budgettet på. Men efterlyste klarere definition af, hvad der er forskning, og hvad der er artsforvaltning mm.

Ella Maria Bisschop-Larsen kvitterede også for den nye opgørelsesmetode og beklagede, at der muligvis ikke er penge til udbud af projekter udover de 400.000 kr., der fremgår af budgettet. **EMB** bemærkede, at der er afsat store midler til arbejdet med biotopplaner.

Flemming Torp spurgte til, om der er afsat midler til at afprøve nye ting i forbindelse med de nye bekendtgørelser der er på vej, herunder de nye skydeprøveregler.

Jens Skovager Østergaard svarede, at Miljøstyrelsen ikke umiddelbart ser behov for mere viden på dette område, hvor der er stor viden i forvejen.

Lars Hvidtfeldt og Claus Lind Christensen anførte, at udgifter til ulvesikring af hegn bør finansieres over finansloven, hvilket rådet også tidligere har indstillet.

Birgitte Heje Larsen fandt det ikke rimeligt at nyjæger-jagter finansieres af offentlige midler og efterlyste projekter om forstyrrelser i forbindelse med friluftaktiviteter.

Jan Eriksen konstaterede afsluttende, at rådet afventer afklaring om pulje til projektmidler.

Ad. 9: Opsamling på spørgsmål om rødlistor og forvaltningsplaner (Bilag 2018-02-08)

Resumé: I forbindelse med diskussioner under punktet om evaluering af jagttidsforhandlingerne på rådets møde i marts 2018 opstod der spørgsmål om omfang og status for forskellige rødlistor og om status med hensyn til forvaltningsplaner, nationalt og i EU.

Med henblik på afklaring havde Miljø- og Fødevarerministeriet udarbejdet et kort notat om rødlistor samt en oversigt over eksisterende forvaltningsplaner.

Diskussion: Jan Eriksen kvitterede for notat om rødlistor og oversigt over forvaltningsplaner, men ønsker, at det angives hvornår forvaltningsplanerne løber ud.

Ella Maria Bisschop-Larsen så gerne, at notatet klart angiver om en given art desuden er rødlistet, samt om arten er omfattet af en international forvaltningsplan. Det foreliggende notat anskueliggør ikke i hvilket omfang rødlistede arter er omfattet af en forvaltningsplan og dermed en forvaltningsmæssig indsats.

Egon Østergaard kvitterede også for oversigterne, men ønskede det uddybet, hvad rødlisterne anvendes til, og hvilken status de har, når de ikke har juridisk status.

Lars Hvidtfeldt ønskede, at det når man anvender rødlistor i forvaltningen, klart fremgår hvilke rødlistor, der anvendes, og at hvis listerne opdateres så afspejles det også i f.eks. HNV kortlægningen. **LH** anførte videre, at der er stærkt brug for en forvaltningsplan for bæver, som udgør et stigende problem.

Jens Skovager Østergaard svarede, at det kan være lidt vanskeligt at sige, hvornår forvaltningsplaner udløber, da det ikke altid er defineret i den enkelte plan. Nogle af EU-forvaltningsplanerne er udløbet. AEWA forvaltningsplan er normalt ti-årige. Der er ikke tradition for at rødlisten anvendes som forvaltningsredskab, men den indgår som delredskab f.eks. som grundlag for biodiversitetskortet. I forbindelse med

jagttider er drøftelserne baseret på vurderinger fra DCE om jagten er bæredygtig, hvilket betragtes som afgørende.

Flemming Torp opfordrede til at rådet tager fat på nogle af problemarterne og at der lægges en langsigtet plan for arbejdet.

Niels Iuel Reventlow fandt det nyttigt at rådet har diskussionen af hvordan forvaltningsplaner og rødlistet anvendes.

Jan Eriksen konkluderede at oversigterne er en god begyndelse og at rådet i december 2018 vil drøfte en plan for arbejdet med arter (jagtbare og rødlistede) for de næste fire år.

Ad. 10: Meddelelser

- Orientering om planer for rådets tur til Holland den 20.-21. september 2018

Annette Samuelsen orienterede kort om foreløbige planer for turen til Holland. Der forsøges arrangeret besøg hos myndigheder i Friesland-området for at høre om gåseforvaltning, og der forsøges arrangeret møde med myndigheder i Schiphol –lufthavn om regulering af fugle. Der vil være afgang torsdag den 20. september morgen og hjemkomst fredag den 21. september sen eftermiddag.

Niels Iuel Reventlow foreslog, at der også søges arrangeret orientering om hollandsk rewilding-projekt.

- Orientering om status for diverse bekendtgørelser

Isabelle Navarro Vinten orienterede om rækken af bekendtgørelse hvoraf nogle følger af ændring af jagt- og vildtforvaltningsloven fra 2017. Jagttidsbekendtgørelsen og vildtskadebekendtgørelsen har været i høring og der er indkommet hhv. 18 og 17 høringssvar. Bekendtgørelserne træder i kraft den 1. juli. Bekendtgørelse om jagt med rovfugle har ligeledes været i høring, og der er indkommet 11 høringssvar. Disse behandles for øjeblikket. Som en konsekvens af den nye rovfuglebekendtgørelse, er det besluttet også at ændre fugleholdsbekendtgørelsen, så der kan opdrættes hjemmehørende rovfugle. Det forventes at bekendtgørelse om buejagt kommer i høring over sommeren og vil være på plads inden jagttiden begynder. Endeligt nævnte **INV**, at ministeriet er i gang med at justere reglerne for skydeprøver.

Ad. 11: Eventuelt

- **Egon Østergaard** takkede for den udsendte oversigt over reguleringstilladelser, men efterlyste en oversigt over flere år (fire år) som rådet tidligere har modtaget.

- **Ella Maria Bisschop-Larsen** spurgte til regulering af sangsvane, landsvale og bysvale.

Jens Skovager Østergaard svarede, at reguleringstilladelser til svaler formentlig er givet af hygiejniske grunde, og sangsvane pga. markskader.

- **Ella Maria Bisschop-Larsen** spurgte til reglerne vedrørende fratagelse af retten til jagttegn på baggrund af artikler på de sociale medier om, hvordan man kan slå ulve ihjel.

Anne Marie Vægter-Rasmussen svarede, at man kan frakende jagttegn ved dom eller Miljøstyrelsen skal nægte at udstede jagttegn, hvis en person er dømt i en straffesag, som gør at der ikke bør udstedes et jagttegn. Når der udstedes jagttegn forhører Miljøstyrelsen sig derfor hos kriminalregistret om der kan udstedes jagttegn til den pågældende. Miljøstyrelsen får ikke begrundelse, hvis det ikke er tilfældet.

- **Henrik Bertelsen** nævnte, at der som opfølgning på drøftelse på VFR-mødet i december 2017 havde været afholdt møde om kirkeuglen og bad om at få dette på dagsordenen for det ekstraordinære Vildtforvaltningsrådsmøde den 3. juli.

- **Birgitte Heje Larsen** ønskede information om vildsvinehegnet.

Anne-Marie Vægter Rasmussen svarede, at Miljøstyrelsen er i gang med at behandle ansøgning fra Naturstyrelsen om etablering af hegnet.

UDKAST

Natur og klimatilpasning

Ref. ASAMU

Den 4. juli 2018

**Referat af ekstraordinært møde i Vildtforvaltningsrådet,
tirsdag den 3. juli 2018 kl. 09.00 – 13.00 i mødesal D,
Slotholmsgade 12, 1216 København K**

Fra Vildtforvaltningsrådet deltog:

Jan Eriksen (formand)
Henrik Bertelsen, Landbrug & Fødevarer (næstformand)
Egon Østergaard, Dansk Ornitologisk Forening
Birgitte Heje Larsen, Dyrenes Beskyttelse
Flemming Torp, Friluftsrådet
Niels Iuel Reventlow, Dansk Skovforening
Claus Lind Christensen, Danmarks Jægerforbund
Ella Maria Bisschop-Larsen, Danmarks Naturfredningsforening
Lars Hvidtfeldt, Landbrug & Fødevarer

Fra Miljøstyrelsen deltog:

Kontorchef Anne-Marie Vægter Rasmussen
Fuldmægtig Lasse Jensen

Fra Miljø- og Fødevareministeriet deltog:

Kontorchef Isabelle Navarro Vinten
Teamleder Mette Rask Jensen
Chefkonsulent Annette Samuelson

Dagsorden:

- 1. Godkendelse af dagsorden (Bilag 2018-02-01)**
- 2. Revision af forvaltningsplan for ulv (Bilag 2018-02-04)**
Skriftlige kommentarer frist den 20. juli.

3. Bestandsgenopretning af kirkeugle

4. Eventuelt

Ad. 1: Godkendelse af dagsorden (Bilag 2018-02-01)

Dagsordenen blev godkendt.

Ad. 2: Revision af forvaltningsplan for ulv (Bilag 2018-02-04)

Indstilling: Til beslutning

Resumé: Miljø- og Fødevareministeren har besluttet, at den gældende forvaltningsplan for ulv fra 2014 skal revideres i lyset af, at der siden foråret 2017 har været et etableret og ynglende ulvepar i Danmark. Et første udkast til revision af forvaltningsplanens kapitel 7 om forvaltning af ulv i Danmark blev drøftet på møde i rådets ulvegruppe den 9. april. Der indkom efterfølgende kommentarer til udkastet, som Miljøstyrelsen siden har forsøgt at indarbejde, samtidigt med at styrelsen har revideret forvaltningsplanens øvrige kapitler med bidrag fra DCE.

Da der i offentligheden og i pressen har været relativt stort fokus på revision af begrebet ”problemulv”, har der været arbejdet mere indgående hermed i Miljø og Fødevareministeriet. Miljø- og fødevareministeren offentliggjorde den 21. juni en revideret definition af problemulve.

Rådet forventes på mødet at behandle den samlede forvaltningsplan med henblik på, at der kan træffes beslutning om de centrale dele af teksten. Efterfølgende redigering af tekst kan afføde behov for skriftlig proces efter mødet den 3. juli.

Diskussion: **Jan Eriksen** indledte med at tilkendegive, at dagens diskussion vil fokusere på kapitel 6 og at der ønskes indholdsmæssige kommentarer, sproglige og formuleringsmæssige rettelser kan indsendes efterfølgende til ministeriet.

Generelle kommentarer:

Ella Maria Bisschop-Larsen efterlyste en klar målsætning med forvaltningsplanen, som bør fremgå af indledningen. Blandt andet hvad målsætningen for den fredede ulv er. **EMB** fandt endvidere, at der er uoverensstemmelse mellem afsnit 5.7 om mulighederne for at definere et bestandsloft efter habitatdirektivet og kapitel 6.6 om forvaltning af ulvebestanden. Udkastet giver fejlagtigt indtryk af, at DK selv kan sætte mål for ulvebestandens størrelse. Det må ske på tværs af grænser. Man bør også forholde sig til, hvor ulven kan være i fred. Planen giver ikke et bud på en bestandsudvikling, og det er uklart, om problemulvedefinition betyder, at bestanden vil blive reduceret.

Lars Hvidtfeldt mente også, at der mangler en klar målsætning med forvaltningsplanen, hvor det fremgår, at planen skal være værktøj til, at mennesker kan bevæge sig frit og at man kan holde dyr i landbruget. Der mangler også betragtninger om det fremadrettede, herunder hvad der vil være af udgifter på finansloven til erstatninger. Forvaltningsplanen bør forholde sig til det hele herunder f.eks. stress, økologisk husdyrhold, osv. Det hele skal stå i forvaltningsplanen, så det bliver tydeligt, hvordan de reelle problemer håndteres, der bør også indgå økonomiske scenarier.

Claus Lind Christensen savnede også en klar målsætning. Det er vigtigt at tage stilling til, hvad det er vi som samfund vil opnå. Det bør ikke blot stå i en indledning.

Flemming Torp fremførte, at det klart skal fremgå, at det er dynamisk forvaltningsplan. Der skal tages stilling til, hvornår der skal reageres, og om det er den rigtige organisering, vi har. Det er vigtigt, at den fremtidige finansiering kommer på finansloven.

Niels Iuel Reventlow lagde vægt på, at forvaltningsplanen skal skabe tillid til, at der er styr på forvaltning af ulven. Derfor må det, at den er dynamisk, ikke betyde, at man bare venter og ser hvad der sker

Jan Eriksen konstaterede, at der bør indskrives en klar målsætning i planen, og at den skal give svar på, hvordan vi sikrer, at beboerne i områder med ulve kan leve trygt, og det er muligt at holde husdyr. Det er ikke muligt at forudse alt nu, så der bør lægges vægt på, at det bliver en dynamisk plan. Der er ønske om konsekvensvurderinger, herunder økonomiske, af forskellige scenarier. Opstilling af økonomiske scenarier er ikke en opgave for rådet men for ministeriet. Ministeren har ønsket en forvaltningsplan hurtigt, så de økonomiske scenarier må komme efterfølgende, når planen skal udrulles.

Henrik Bertelsen gjorde opmærksom på, at der er mange forudsætninger, der skal defineres for at udarbejde økonomiske scenarier, og det bliver vanskeligt at skabe et klart billede af omkostninger, hvis man vil udvide kompensationsordning til stressramte dyr, vedligeholdelse af hegn mv. Under alle omstændigheder bliver det ikke muligt at dække disse udgifter over jagttegnsmidlerne.

Ella Maria Bisschop-Larsen nævnte, at der også kunne være positive økonomiske elementer f.eks. i forbindelse med ulveturisme, som bør tages i betragtning, hvilket **Jan Eriksen** bekræftede.

Birgitte Heje Larsen gjorde opmærksom på, at bestandsregulering ikke er en dansk beslutning alene, men må baseres på retningslinjer fra EU, og at det også bør indgå i de økonomiske scenarier, hvad andre lande gør.

Jan Eriksen opsummerede den generelle diskussion med at konstatere, at ulven udgør en helt særlig udfordring og at forvaltningsplanens mål ikke mindst er at skabe tillid i befolkningen til, at problemer relateret til ulvens tilstedeværelse bliver håndteret sikkert, men at det nok ikke bliver muligt at tilfredsstille alle med forvaltningsplanen. Efterfølgende skal der være en snak om, hvordan rådet arbejder med planen. Der er enighed i rådet om, at der skal klare målsætninger ind i planen, at der skal være formuleringer om dens dynamiske karakter, samt at der skal udarbejdes økonomiske scenarier, som på en eller anden måde skal

ledsage forvaltningsplanen. Endeligt konkluderede **JE**, at der næppe vil kunne opnås fuld enighed om planen på dagens møde.

Konkrete kommentarer til kapitel 6:

A) Kapitel 6.1 og 6.2 om bestand og bestandstilvækst og overvågning:

Flemming Torp spurgte til Miljøstyrelsens behandling af ansøgning fra Aarhus Universitet om GPS mærkning af ulve og anførte, at sagsbehandlingstiden har betydet, at en mulighed er blevet forpasset. **FT** foreslår, at alle ulve i Danmark GPS- eller chip mærkes, så problemulve hurtigt kan identificeres. Det er Aarhus Universitet, der skal have data, og de skal ikke offentliggøres, og det er et politisk spørgsmål, om man på den måde vil imødekomme den frustration, der er i befolkningen.

Anne-Marie Vægter Rasmussen svarede, at Miljøstyrelsen behandler en sådan ansøgning om dispensation fra artsfredningsbekendtgørelsen m.v. for første gang, og forventer at være færdig med behandlingen snarest.

Claus Lind Christensen og Ella Maria Bisschop-Larsen fandt, at det er en god idé at mærke nogle, men ikke alle ulve, og **Egon Østergaard** tilføjede, at der er gode erfaringer med mærkning af kongeørne, men at det ikke giver mening at mærke alle ulve.

Annette Samuelson oplyste, at GPS mærkning indebærer, at der sættes halsbånd på ulvene, som skal udskiftes hvert andet år, hvilket betyder at der er betydelige praktiske og ressourcemæssige udfordringer forbundet med det, samt at det ikke vil være muligt at garantere, at alle ulve i Danmark er mærkede.

Henrik Bertelsen vil ikke bakke om et forslag om GPS mærkning uden at kende de praktiske muligheder. HB bemærkede desuden, at chip mærkning ikke ville være en praktisk anvendelig mulighed i bestræbelserne på at identificere bestemte ulve.

Jan Eriksen konkluderede, at der i rådet er anbefaling om mere overvågning og GPS mærkning af nogle ulve.

Niels Iuel Reventlow påpegede, at det er en god ide at inddrage lodsejere, når der foregår overvågning på private arealer, og **Lars Hvidtfeldt** ønskede at det gøres helt klart i teksten, at overvågere herunder universiteterne skal overholde alle regler om færdsel på private arealer.

Med hensyn til formulering i kapitel 6.1 om at overveje mål og metoder i forbindelse med en eventuel bestandsregulering fremførte **Ella Maria Bisschop-Larsen**, at DN har problemer med denne formulering, da man ikke mener, at Danmark selv kan træffe denne beslutning, og **Birgitte Heje Larsen** stillede spørgsmålstejn ved, om der overhovedet er en dansk bestand.

Annette Samuelson forklarede, at når vi i forbindelse med en eventuel regulering af en ulv skal vurdere betydningen for bestandens bevaringsstatus, tager vi udgangspunkt i, at de danske ulve er del af den centraleuropæiske bestand. Når der i denne sammenhæng tales om bestandsregulering, er det primært møntet på en situation, hvor man vurderer, at tætheden af ulve et eller flere steder i Danmark er blevet for stor, og hvor det af hensyn til sikkerhed og andre samfundsmæssige interesser kan være nødvendigt at regulere nogle ulve bort.

Egon Østergaard spurgte til vildsvinehegnets betydning for ulvebestanden, hvortil **Anne-Marie Vægter Rasmussen** svarede, at Miljøstyrelsen har modtaget en ansøgning fra Naturstyrelsen om etablering af hegn, og at styrelsen i øjeblikket har et udkast til tilladelse i høring, hvor der er foretaget vurderinger af ulvens og andre bilag IV arters mulighed for mobilitet.

B) Kapitel 6.3 om konflikter

Lars Hvidtfeldt efterlyste omtale af problem med stressede husdyr.

Jan Eriksen nævnte at stresseffekter er noget der arbejdes videre med, hvilket **Anne-Marie Vægter Rasmussen** bekræftede.

C) Kapitel 6.4 om forvaltningsværktøjer

Lars Hvidtfeldt efterlyste tekst om, at ulve der kommer tæt på indhegninger også er problemulve og mente, at muligheder for compensation skal genbesøges. Prislisten for erstatninger skal løbende opdateres, og der skal være compensation for dyrlægeregninger og stressede husdyr. Anvendelse af vogterhunde er ikke en mulighed for de mange husdyravlere med små besætninger. Der er alt for snævre rammer for tilskud til hegn, da der er store udgifter til driften af hegn.

Jan Eriksen bemærkede, at compensationssystemet i ulveforvaltningen skiller sig helt ud fra, hvad man gør med andre arter. **JE** orienterede om tyske erfaringer med vogterhunde, hvor hundene fungerer godt inde i fåreflokken og ikke er så problematiske i forhold til offentligheden, og hvor hundene kunne kombineres med mobile hegn. **JE** refererede videre til henvendelse fra de danske lammeproducenter, som har ønsket forsøg med vogterhunde og opfordrede til, at rådet bakker op om denne ide.

Annette Samuelson oplyste, at den eksisterende tilskudsordning netop er blevet endeligt godkendt efter statsstøttere reglerne af EU-Kommissionen, og at et eventuelt udvidet støttere regime også vil skulle godkendes af Kommissionen.

Claus Lind Christensen fremførte, at spørgsmålet om kompensationsordninger viser, at midler til ulveforvaltning skal på finansloven. **CLC** ønskede, at hunde eksplicit nævnes som husdyr, og foreslog derudover, at man for så vidt angår vogterhunde kunne tænke i løsninger som med schweishundene.

Flemming Torp understregede betydningen af, at der er midler til at undersøge forskellige muligheder og i forvaltningsplanen at signalere, at myndighederne er proaktive.

Henrik Bertelsen lagde vægt på en forvaltning, hvor det ikke er enkeltpersoner, der skal bære omkostningerne for at vi har ulve i Danmark. Der skal være fokus på mere velfungerende tilskudsordninger.

Ella Maria Bisschop-Larsen fandt det vigtigt, at små husdyrholdere kan låne maskiner til at holde hegn ved lige.

D) Kapitel 6.5 om problemulv (tekst udsendt som supplement til forvaltningsplan)

Jan Eriksen gjorde opmærksom på, at denne tekst er ministerens tekst og derfor ikke en tekst, rådet skal diskutere. De enkelte organisationer kan selv gå ud med eventuelle synspunkter på teksten.

Ella Maria Bisschop-Larsen, Claus Lind Christensen og Egon Østergaard havde opklarende spørgsmål til teksten om angreb på hunde. **Annette Samuelsen** svarede, at der altid vil skulle træffes en konkret afgørelse om tilladelse til regulering.

Lars Hvidtfeldt tilkendegav, at Landbrug & Fødevarer ikke er enige i ministerens forsøg på at udvide definitionen, som fortsat langt fra er dækkende og tilfredsstillende.

På spørgsmål om hvorvidt fortolkningen af gentagne gange ligger indenfor habitatdirektivets rammer svarede **Isabelle Navarro Vinten**, at ministeriet fuldt og helt står på mål for at problemulvsdefinitionen ligger indenfor direktivets rammer.

E) Kapitel 6.6 om forvaltning af ulvebestanden

Ella Maria Bisschop-Larsen mente ikke, at Danmark selvstændigt kan vælge at reducere ulvebestanden og anførte, at henvisningen til en lettisk forvaltningsplan for los er irrelevant, da den er forældet.

Lars Hvidtfeldt var uenig i formuleringerne i planen om, at der er plads til flere ulve og finder, at det skal ses i forhold til en grundig konsekvensanalyse, og at bestandsregulering er vigtigt, ikke kun på længere sigt.

Jan Eriksen konstaterede, at der skal stå mere om det internationale samarbejde i afsnittet.

F) Kapitel 6.8 om ulvens skyhed overfor mennesker

Lars Hvidtfeldt understregede, at der er større risiko for habituering i Danmark end i andre lande, som er mindre tæt befolket.

Ella Maria Bisschop-Larsen fandt det vigtigt at det fremgår, hvordan man undgår habituering.

G) Kapitel 6.9 om information

Lars Hvidtfeldt ønskede uddybning af tekst om fremadrettede informationsaktiviteter.

Birgitte Heje Larsen efterlyste tekst om projekt ulvedialog.

Videre proces:

Jan Eriksen oplyste, at den videre procedure er, at:

- Rådets medlemmer kan indsende sproglige rettelser senest den 20. juli 2018 til asamu@mfvm.dk.
- Miljø- og Fødevareministeriet udarbejder nyt udkast, som sendes ud til medlemmerne med mulighed for kommentering indenfor 14 dage.
- Eventuelle kommentarer til afsnittet om problemulv fra organisationerne sendes separat.
- Ministeren forelægges revideret udkast til forvaltningsplan i slutningen af august.

Ad. 3: Bestandsgenopretning af kirkeugle

Resumé: På rådets møde i december 2017 nævnte Henrik Bertelsen, at kirkeuglen, på trods af den hidtidige indsats for bevaring, står for at forsvinde som dansk ynglefugl og spurgte, om der eventuelt kunne gøres noget. Egon Østergaard påtog sig at indkalde til møde i starten af 2018 om mulige tiltag til beskyttelse af kirkeuglen.

Egon Østergaard indledte med at konstatere, at der er ærgerligt at kirkeuglebestanden i Danmark er på randen af udryddelse, og refererede til, at midler der tidligere var tidligere var til rådighed fra Miljø- og Fødevareministeriet ikke havde resulteret i flere levesteder for kirkeuglen. Landbrugsdriften er afgørende faktor, når det gælder levesteder. Et problem var, at det tidligere projekt ikke var forankret i en forskningsinstitution, hvilket der er mulighed for nu. Hvis et genopretningsprojekt – som det foreliggende fra Aarhus Universitet indebærer indfangning af kirkeugler, kan DOF ikke støtte det.

Ella Maria Bisschop-Larsen påpegede, at der er forhold, som ikke er belyst i forslaget, blandt andet at det grundigt belyses om IUCN' s regningslinjer for translokation kan overholdes.

Claus Lind Christensen meddelte, at DJ grundlæggende bakker op om forslaget og mener, at translokation kan være et redskab, hvis man tager udgangspunkt i IUCNs metoder.

Birgitte Heje Larsen bakker op om translokation under forudsætning af, at der sker habitatforbedringer med spredningsmuligheder, og at IUCN's retningslinjer overholdes.

Flemming Torp fandt det positivt, at DOF kan bakke om en adaptiv forvaltningsplan, men er i tvivl om, hvornår DOF mener, at man kan anvende translokation.

Niels Iuel Reventlow tilkendegav, at Skovforeningen ikke er bange for at gribe ind med translokation, hvis det er det, der skal til.

Henrik Bertelsen fremførte, at hvis man ikke kan lave de rigtige habitater, skal man heller ikke flytte fugle dertil. Kirkeuglen behøver ikke så meget, der er ikke tale om at omlægge hele dansk landbrug. Det kan måske klares ved at flytte nogle unger fra en rede til en anden. Det kræver dog et lokalt engagement. DCE er blevet spurgt om en plan for genopretning, og hvis forskerne vurderer, at det kræver translokation, så er det det, der skal til.

Egon Østergaard svarede Flemming Torp, at translokation er i orden for fugle, der er ved at uddø globalt. For kirkeuglen handler det om enkelte levesteder.

Jan Eriksen konkluderede, at alle organisationer er indstillet på at der skal arbejdes for en habitatforbedring. Et flertal af organisationerne er positive overfor translokation, under forudsætning af at IUCN's kriterier følges. Desuden udtrykte to organisationer nogle ønsker om yderligere belysning, fx habitatforbedringer. DOF er imod translokation. Alle ser kunstig fodring som en mulighed. Der rettes henvendelse til Peter Sunde, DCE med spørgsmål om, hvorvidt DCE vurderer, at genopretning af bestanden kan ske uden translokation med henblik på mødet i september.

Ad. 4: Eventuelt

Birgitte Heje Larsen rejste spørgsmål om indhold i revision af bekendtgørelse om fuglehold.

Isabelle Navarro Vinten svarede, at udkast ville blive sendt i høring senere på året.

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 21. september 2018

Bilag -

Emne: Udpegning af medlemmer i Vildtforvaltningsrådet 2018-2022

Indstilling: Til orientering.

Resumé: Der skal udpeges medlemmer til VFR for perioden 1. oktober 2018 til 30. september 2022. organisationerne har indstillet de medlemmer, organisationerne ønsker, og ministeren udpeger på denne baggrund medlemmerne i VFR 2018-2022. Der udsendes udpegningsbreve til de nye medlemmer sammen med en samlet liste over VFR 2018-2022.

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 21. september 2018

Bilag 2018-03-04

Emne: Procesplan frem til revision af jagttider om to år

Indstilling: Til drøftelse.

Resumé: På VFR-møde i marts blev det aftalt at VFR ved mødet i september vil blive præsenteret for en procesplan for det videre arbejde frem mod den delvise revision om to år.

Bilag: Procesplan for jagttidsforhandlinger

Procesplan for jagttidsforhandlinger

Tidspunkt	Milepæl
Marts 2019	Ved VFR-mødet drøftes princippapir og kommissorium vedtages for jagttidsgruppen samt bestilling til hjortevildtsgruppen
September 2019	Første foreløbige præsentation på VFR-mødet
Oktober 2019	Hjortevildtsgruppen afleverer indstilling til jagttidsgruppen
December 2019	VFR tager stilling til færdig indstilling
1.marts 2020	Materiale er klart til at kunne skrive bekendtgørelse
1.juli 2020	Ny bekendtgørelse offentliggøres

Indstilling: Til drøftelse.

Resumé: På VFR-møde i juni blev det aftalt at rette henvendelse til Peter Sunde, DCE med spørgsmål om, hvorvidt DCE vurderer, at genopretning af bestanden kan ske uden translokation.

DCE konkluderer i bilaget, at ”.. selv med genskabelse af optimale habitater må det ud fra alle tilgængelige bestandsoplysninger betegnes som usandsynligt, at den tilbageværende danske bestand af kirkeugler lader sig redde og genoprette uden brug af translokation pga. den lille bestands spredte forekomst.” DCE konkluderer videre, at der er en række forudsætninger for, at translokation som bestandsgenoprettende redskab for den danske kirkeuglebestand kan vurderes at være i tråd med IUCN's (2013) retningslinjer.

Bilag: Mulighederne for genopretning af den danske kirkeuglebestand.

Mulighederne for genopretning af den danske kirkeuglebestand

Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 7. september 2018

Peter Sunde

Institut for Bioscience

Rekvirent:
Miljøstyrelsen
Antal sider: 13

Faglig kommentering:
Jesper Madsen
Kvalitetssikring, centret:
Jesper R. Fredshavn

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Tel.: +45 8715 0000
E-mail: dce@au.dk
<http://dce.au.dk>

Indhold

Baggrund	3
Svar	3
Konklusioner	10
Referencer	11
Appendiks 1	13

Baggrund

Miljøstyrelsen har via mail af 22. august 2018 fremsendt en "God bestilling" til DCE (j.nr. MST-001-01787), med følgende opgaveformulering:

"Til brug for møde i Vildtforvaltningsrådet den 20. september 2018, ønskes et notat om hvorvidt DCE vurderer, at genopretning af den danske bestand af kirkeugler kan ske uden anvendelse af translokation samt baggrunden for DCE's vurdering. Desuden ønskes en vurdering af, hvorvidt anvendelse af translokation ville kunne ske inden for IUCN's guidelines herfor"

Svar

Vurdering af muligheden for succesfuld bestandsgenopretning uden brug af translokation

Da spørgsmålet ikke lader sig begrunde fyldestgørende uden forudgående beregninger af demografiske nøgletal, har DCE til sin besvarelse indhentet og analyseret de seneste bestandsoplysninger.

Udgangspunkt og præmis for vurdering af nødvendigheden af translokation som bestandsgenoprettende virkemiddel

Den danske kirkeuglebestand er nu så lille og så spredt, at den må antages ikke længere at være demografisk levedygtig. Dette skyldes dels, at bestandens størrelse i sig selv gør den udsat for at uddø pga. demografisk og miljømæssig stokasticitet (Andersen et al. 2015), dels fordi individer i små/tynde bestande kan have vanskeligt ved at finde mager, hvilket i sig selv påvirker bestandens vækstrate negativt ('Allee-effekt').

Af disse grunde skal bestanden vokse markant ($\lambda > 1,1$) inden for de kommende få år for at kunne forventes at overleve. Hvis dette ikke er muligt i kraft af bestandens egen tilvækst, kan tilførsel af individer udefra (translokation) være en måde, hvorpå den kan reddes. Det skal i denne sammenhæng understreges, at translokation kun vil kunne redde en bestand, hvis bestanden efter en afmålt periode med tilførsel af individer vil være selvopretholdende uden fortsat tilførsel af individer.

Bestandsstatus, august 2018

Den danske kirkeuglebestand (data fra Lars Bo Jacobsen og Egon Østergaard) talte i august 2018 13 kendte par (Tabel 1). Dertil skal lægges tre enlige revirhævdende fugle. De tilbageværende ynglelokaliteter befinder sig i to hovedklumper, med den største relative koncentration af par i Himmerland og en mindre og mere spredt koncentration i det sydvestlige Jylland (Figur 1).

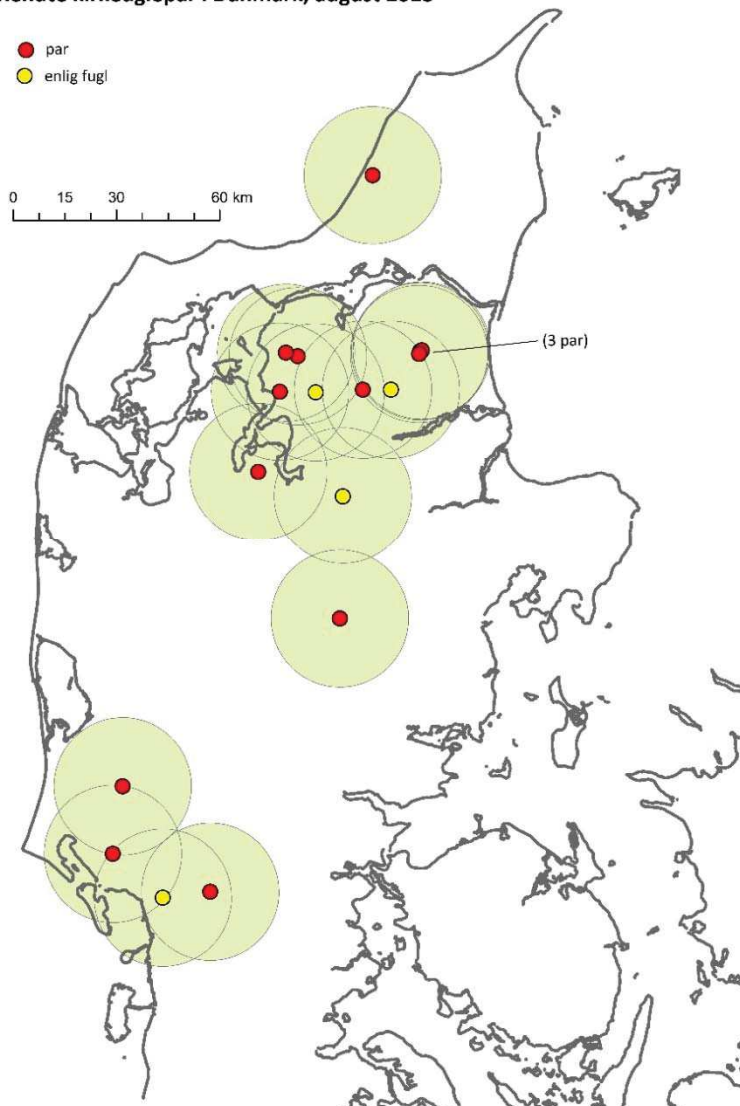
Hvis man tager udgangspunkt i at revirhævdende kirkeugler sjældent bevæger sig mere end få km bort fra deres yngleplads (Sunde et al. 2009) og arten ud fra genmeldinger af ringmærkede ungfugle har en gennemsnitlig natal spredningsafstand på 22 km (Bønløkke et al. 2006), må 8 af de tilbageværende 13 par betegnes som moderat isolerede, idet de befinder sig mere end 5 km fra nærmeste kendte nabopar, og 4 af de 13 par betegnes som stærkt isolerede, idet de har mere end 20 km til nærmeste nabopar (Tabel 1).

Tabel 1. Oversigt over de kendte par og revirhævdende kirkeugler i Danmark per august 2018.

Postnr.	Stednavn	status	Afkom produceret i 2018:			Nabopar inden for:			Kommentarer
			æg	redeunger	udfløjne	5km	10 km	20 km	
6683	Føvling	par			1	0	0	0	
6715	Esbjerg	par	4	1	0	0	0	1	
6800	Varde	par		5	5	0	0	1	Unger ringmærket af Klaus Dichmann
7840	Højslev	par				0	0	0	Yngleresultat ikke kendt.
	Silkeborg-egnen	par				0	0	0	Yngleresultat ikke kendt
9480	Løkken	par				0	0	0	Yngleresultat ikke kendt
9520	Skørping (1)	par		3	3	2	2	3	Nyt par. Fik mindst 3 unger på vingerne
9520	Skørping (2)	par		4	4	2	2	3	
9520	Skørping (3)	par		3	3	2	2	3	
9610	Nørager	par	0	0	0	0	0	3	
9640	Farsø (1)	par	1	0	0	1	1	2	
9640	Farsø (2)	par	3	2	0	0	0	2	
9670	Løgstør	par	2	0	0	1	1	2	
6740	Bramming	enlig			0	0	0	2	Kun 1 fugl set jf. Søren Hansen
8830	Tjele	enlig?				0	0	0	Måske et ynglepar
9510	Arden	enlig				0	1	4	Yngleresultat ikke kendt
9600	Års	enlig	4	1	0	0	1	4	Hunnen fundet død i redekassen

Figur 1. Kendte par og revirhævdende kirkeugler i Danmark, august 2018. Bufferzonerne angiver 20 km radius omkring hver lokalitet. En del lokaliteters placering er angivet ud fra postnummer eller stednavn.

Kendte kirkeuglepar i Danmark, august 2018

Ud over de her listede, kendte par formodes der fortsat at være enkelte, ikke-registrerede par tilbage i landet. Antallet uopdagede par vurderes dog som væsentligt lavere end antallet af kendte par, ikke mindst i hovedbestandsområdet i Himmerland, hvor der gennem årene har været gjort en stor indsats for at finde og registrere de sidste par (Lars Bo Jacobsen, pers. komm.).

Af de 12 par (regnet fra ynglesæsonens start) hvorfra der foreligger yngledata for 2018, lykkedes det 5 par at få unger på vingerne, hvilket giver en gennemsnitlig ungeproduktion på 1,3 unge per par (Tabel 1).

Demografiske og bestandsmæssige nøgletal

Kirkeugler yngler som 1-årige og kan under gunstige (føde)betingelser producere 6 æg og unger pr. par årligt. I perioden 1980-1990, hvor bestanden af kirkeugler i Himmerland syntes at være relativt stabil (Jacobsen 2006), var den gennemsnitlige kuld størrelse på 4,1 æg og 2,8 udføjne unger (Jacobsen 2006). Omkring 2005, hvor bestanden var i kraftig tilbagegang, var kuld størrelsen uændret, men antallet af udføjne unger reduceret til 1,2. Denne nedgang i antal udføjne unger har entydigt kunnet henføres til fødemangel i ruge- og ungeperioden (Thorup et al. 2010).

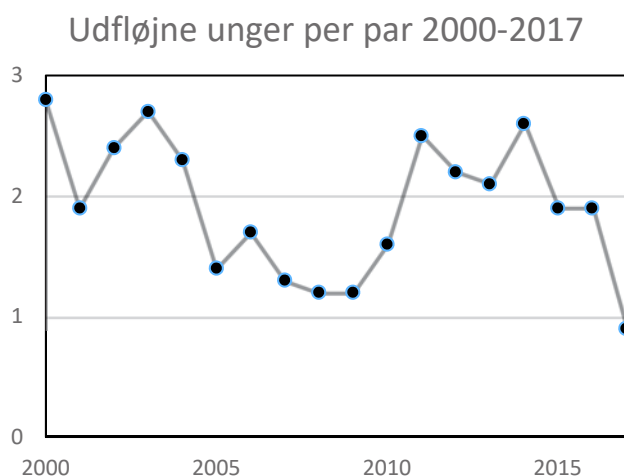
Ifølge tal og beregninger modtaget fra Lars Bo Jacobsen, har danske kirkeuglepar i perioden 2005-2017 gennemsnitligt fået mellem 0,6 og 2,2 unger pr. år, afhængig af hvorvidt de har været genstand for supplerende fodring i yngletiden og/eller habitatpleje (Tabel 2).

På årsbasis steg ynglesuccesen for danske kirkeuglepar markant fra 2009 til 2011 fra ca. 1,2 til 2,5 unger pr. par (Figur 2). Denne fremgang må ud fra ovenstående tal tilskrives den fodring og habitatpleje (vistnok primært slåning af græsarealer) som blev udført i regi af projekt "Red kirkeuglen" fra og med 2010. I 2017 og 2018 er ynglesuccesen dog tilsyneladende igen faldet til 1,0 og 1,3 unger pr. par (Figur 2, Tabel 1).

Tabel 2. Gennemsnitligt antal udføjne unger fra danske kirkeuglepar 2005-2017 fordelt på forvaltningsindsats (data og estimater modtaget fra Lars Bo Jacobsen).

	Arealpleje og fodring (n=105)	Arealpleje (n=25)	Fodring (n=42)	Ingen tiltag (n=189)
Antal unger	2,2	1,8	1,9	0,6

Figur 2. Gennemsnitlig ynglesucces for kirkeugler i Danmark 2000-2017 (data og figur modtaget fra Lars Bo Jacobsen).

Ringmærknings- (1920-2005) og radiomærkningsdata (2005-2017) har vist, at danske kirkeugler har en årlig voksen-overlevelseshastighed (S_a) på ca. 61 % (Thorup et al. 2010, 2013). Da S_a synes at have været stabilt 1920-2005, antages denne som udgangspunkt at være den samme i dag. Fra radiomærkningsundersøgelser vides, at den sæsonmæssigt højeste dødelighed finder sted i yngletiden (Thorup et al. 2013). Da fodring og habitpleje (slåning af græsarealer) i yngletiden får ynglende kirkeugler til at reducere deres aktivitetsniveau, er det blevet hypotetiseret, at disse tiltag, som er ment for at ophjælpe ungerne overlevelse, også kan have en afsmittende, positiv effekt på de voksnes overlevelse (Jacobsen et al. 2016), men det mangler at blive eftervist om dette er tilfældet. I resten af Europa er S_a estimeret til 61-75 % (Naef-Daenzer et al. 2017).

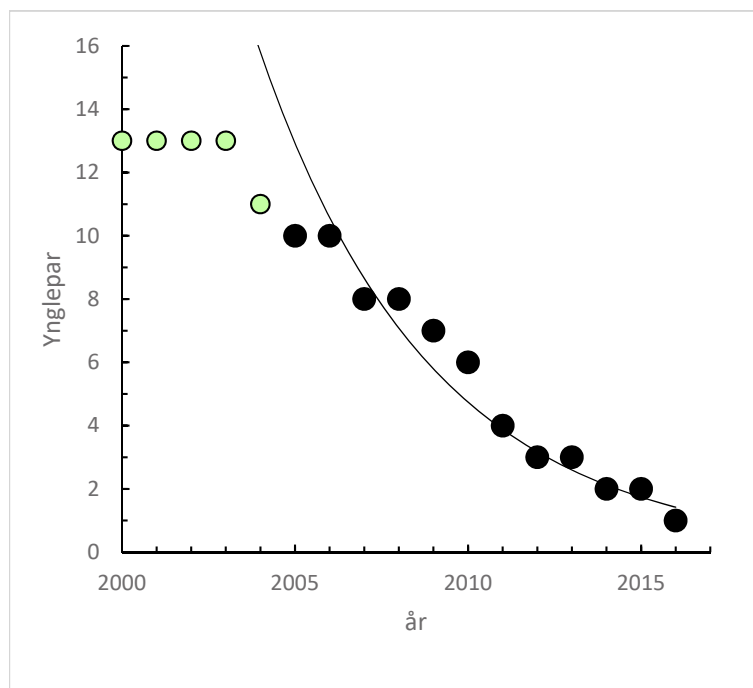
Førsteårs-overlevelsen for udflyvne unger (S_1 : Sandsynligheden for at en udflyvning/ringmærket unge vil være i live det følgende forår) er på basis af ringmærkningsdata (1920-2005) estimeret til ca. 15 % om end med stor statistisk usikkerhed (95% konfidensinterval: 7-28 %) (Thorup et al. 2010). Da en S_1 på 15 % ville kræve en urealistisk høj ungeproduktion, for at bestanden ville kunne forblive selv-opretholdende, har det været antaget, at S_1 for danske kirkeugler før bestandskollapset i virkeligheden har ligget på omkring 25-30 % som i Tyskland og andre steder i Centraleuropa (Naef-Daenzer et al. 2017; Schaub et al. 2006).

Rent biologisk dækker S_1 både over overlevelsen fra udflyvning til selvstændighed en måned senere, under spredning og territorieetablering, hvilket i praksis også omfatter pardannelse. For kirkeuglers vedkommende kan S_1 derfor sættes synonymt med udflyvne ungers rekrutteringssandsynlighed. Da S_1 oftest estimeres ud fra ringmærkningsdata kan overlevelsen i disse meget forskellige livshistoriefaser sjældent adskilles. Rent biologisk forventes overlevelsen før spredning ikke at blive påvirket af en bestandsstørrelse, hvorimod ungfugles chancer for at finde en mage inden næste forår forventes at blive reduceret ved meget lave bestandstætheder. Følgelig er der en forventning om at S_1 reduceres ved meget lave bestandstætheder, og at S_1 er lavere i den nuværende bestand sammenlignet med tidligere.

I en radiomærkningsundersøgelse i Himmerland 2007-2008 (N=18 unger) blev overlevelsen fra udflyvning til spredning estimeret til ca. 55 % (Thorup et al. 2013). Der foreligger ingen data på overlevelse- og rekrutteringssandsynligheder for unge kirkeugler efter de har forladt deres fødeterritorium, eller for S_1 som helhed siden 2005.

Den præcise, landsdækkende bestandsudvikling siden 2005 lader sig vanskeligt opgøre, da der løbende er blevet opdaget nye par. Hvis man bruger Lars Bo Jacobsens censusområde i Vesthimmerland (hvor antallet af kirkeuglepar skønnes kendt i hele perioden) som rettesnor (Figur 3), faldt bestanden med 19 % pr. år ($\lambda=0,814$) fra 2005 (10 par) til 2017 (1 par).

Figur 3. Udvikling i antal ynglepar af kirkeugle i 100-km² census-område i Vesthimmerland (data modtaget fra Lars Bo Jacobsen). For data fra 2005-2017 (sorte punkter) er beregnet en eksponentiel regressionslinje ($\lambda = 0,81$, $R^2=0,95$).

Demografiske beregninger.

Ud fra Leslie matrix-beregninger foretaget i programmet ULM (Legendre 2002) er kirkeuglebestandes årlige vækstrate beregnet for på basis af kendte eller formodede parametre for antal udføjne unger, S_a og S_1 (Appendiks 1).

Af disse beregninger fremgår det, at en bestand med en S_a på 61 % og S_1 på 30 % skal oppebære en gennemsnitlig årlig ungeproduktion på 2,6 udføjne unger pr. par for ikke at gå yderligere tilbage (Figur 4).

Ved en gennemsnitlig årlig ungeproduktion på 5 unger per par vil en sådan bestand vokse med 36 % årligt. Under sådanne teoretiske ideal-betingelser, vil tre ynglepar kunne vokse til 100 ynglepar på 8-9 år!

Hvis S_1 i virkeligheden ligger på 20 %, skal der i gennemsnit produceres 4 unger pr. par for at forblive stabil, og 5 unger for at opnå en moderat bestandsvækst på 11 % pr. år (Figur 4).

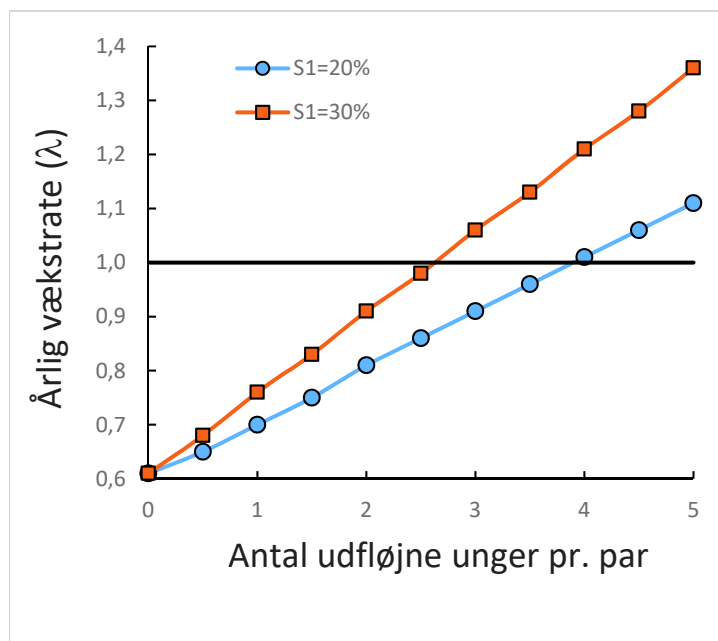
Ved at regne baglæns i modellen kommer man frem til, at bestanden i Himmerland i perioden 1980-1990, hvor den fortsat syntes at være stabil med en gennemsnitlig ungeproduktion på 2,8 og en S_a på 61 %, må have haft en S_1 på ca. 28 %.

På samme måde kan man regne sig frem til, at for perioden 2005-2017, hvor den gennemsnitlige ungeproduktion lå på omtrent 2 udføjne unger pr. par (Figur 2) og bestanden havde en vækstrate $\lambda = 0,81$ (Figur 3), må S_1 have ligget på ca. 20 % (Figur 4).

På basis af ovenstående vurderer DCE, at S_1 i den tilbageværende kirkeuglebestand er på højst 20 %. Såfremt dette estimat er korrekt, skal de tilbageværende danske kirkeugler i de kommende år producere mindst 4 udføjne pr. par for blot at bibeholde det nuværende antal par (som i sig selv ikke er demografisk levedygtigt), mindst 5 unger for at opnå en minimal tilvækst på 10 %, og mindst 6 unger for at opnå en anbefalet tilvækst på 20 %.

Figur 4. Estimerede årlige vækstrater (λ) for en kirkeuglebestand med en voksenoverlevelse (S_a) på 61 % pr. år som funktion af antal udflyjende unger pr. par ved en S_1 (førsteårsoverlevelse/rekrutteringssandsynlighed) for udflyjende unger på henholdsvis 20 % og 30 %. Den horisontale, fuldt optrukne sorte linje ($y=1$) angiver balancepunktet, hvor bestanden forbliver stabil.

Med et gennemsnitligt antal udflyjende unger pr. par på 1,3 som i 2018, vil bestanden aftage med 26 % årligt ($\lambda = 0,74$; Figur 4), hvilket reelt vil betyde, at det sidste danske kirkeuglepar vil være borte inden for 5 år.

Kan den danske kirkeuglebestand reddes uden tilførsel af nye individer?

På grundlag af ovenstående beregninger vurderer DCE det som værende urealistisk, at de tilbageværende kirkeuglepar vil kunne oppebære en tilstrækkelig reproduktionsrate til at få bestanden til at vokse, selv med en gennemført succesfuld indsats rettet mod at få dem til at reproducere maksimalt.

Denne konklusion bygger på, at de tilbageværende par i givet fald skal producere et højere antal flyvefærdige unger (≥ 5) end hvad der blev lagt af æg, da bestanden var stabil (4 æg pr. rede). Det vil altså forudsætte en højere ægproduktion, en succesfuld tilskuds fodring i marts-april inden kuldene lægges, samt næsten 100 % overlevelse af ungerne.

Dette mål skønnes urealistisk på basis af at bestandens gennemsnitlige ungeproduktion i 2017 og 2018, trods ihærdig forvaltningsmæssig indsats, lå på henholdsvis 1,0 og 1,3 flyvefærdige unger pr. par. For par som var genstand for forvaltningsmæssige tiltag i årene 2005-2017 lå den gennemsnitlige ungeproduktion på 2,2.

For god ordens skyld skal nævnes den teoretiske mulighed, at overlevelseshøjder og rekrutteringsparametrene S_a og S_1 er væsentligt højere for de tilbageværende par sammenlignet med de parametre, der har indgået i beregningerne. Det vil slække kravet til antal unger, som skal produceres. Dette kan være tilfældet, hvis de tilbageværende lokaliteter er af højere kvalitet end bestandens lokaliteter som helhed. Dette kan opnås, hvis fodring ophjælper S_a , (fx ved at forældrefuglene arbejder mindre hårdt i yngletiden: Jacobsen et al. 2016) og/eller hvis lokale forhold omkring de tilbageværende ynglelokaliteter (fx umiddelbar nærhed af de tre tilbageværende par Østhimmerland) betyder, at afkom fra disse lokaliteter har en forøget mulighed overleve fra udflyvning til selvstændighed (gennem yderligere forbedring af ynglelokalitet) og for at finde hinanden og etablere nye par efter at være blevet selvstændige (kan være tilfældet for de to klynger af ynglepar i Himmerland bestående af henholdsvis 2 og 3 ynglepar i umiddelbar nærhed). Hvis man dermed

i stedet antager at $S_a=70\%$ og $S_1=30\%$, vil en gennemsnitlig ungeproduktion på 3 være tilstrækkelig til at få bestanden til at vokse med 14% ($\lambda = 1,14$) pr. år. Sidstnævnte scenarie er dog ikke underbygget af data, hvorfor det p.t. må betragtes som ønsketænkning mere end en realistisk mulighed.

Overordnet set vil DCE derfor vurdere den tilbageværende danske kirkeuglebestands overlevelseshalvschancer som værende meget små, hvis der kun iværksættes tiltag, der ikke gør brug af tilførsel af individer udefra.

Hvad forudsætter at bestanden kan reddes med brug af translokation?

Forstærkning af bestanden vha. translokation forventes primært at gavne bestanden ved lokalt at øge antallet og tætheden af fugle, således at individerne får lettere ved at finde mager. Dette forventes at have en gavnlig effekt på rekrutteringssandsynlighed (S_1) og ynglefrekvens (lavere andel enlige fugle). Dermed vil kravet til bestandens ungeproduktion med tiden kunne reduceres fra de nuværende (urealistisk høje) ≥ 5 unger pr. par til 2,6-3,0, som var det antal, bestanden i Himmerland producerede i 1980'erne, da den efter alt at dømme fortsat var lokalt stabil. Desuden vil en øgning i bestandens størrelse reducere risikoen for, at bestanden uddør pga. tilfældige og miljømæssige hændelser (fx en hård vinter), som vil kunne udslette bestanden på en enkel vinter.

Sekundært vil tilførsel af individer udefra forebygge indavl, hvilket kan blive et problem i fremtiden, hvis bestanden kommer til at gennemgå en genetisk flaskehals.

Translokation som effektivt bestandsgenoprettende virkemiddel forudsætter naturligvis, at bestanden kan forventes at blive selv-opretholdende på sigt. I praksis vil det sige, at danske kirkeugler i løbet af få år skal kunne oppebære en gennemsnitlig ungeproduktion på mindst 3 udføjne unger pr. år med fodring som virkemiddel og over en årrække producere mindst 2,6 unger uden fodring.

Førstnævnte kræver, at fodringsindsatsen opnår en effekt svarende til $>75\%$ ungeoverlevelse, som konstateret i forbindelse med fodringsforsøg foretaget i forskningsmæssig øjemed (Thorup et al. 2010, Perrig et al. 2013).

De konkrete forvaltningstiltag udført i regi af projekt 'Red kirkeuglen' er ikke blevet forskningsmæssigt studeret og evalueret. Derfor kan DCE ikke give nogen umiddelbar forklaring på, hvorfor kirkeuglepar, som har modtaget både fodring og habitatpleje (vistnok primært slåning af græsarealer) i yngletiden og derfor burde have haft optimale yngleforskel, har produceret færre unger (2,2) end gennemsnittet for bestanden i 1980-1990 (2,8). Ud fra de oprindelige erfaringer i forbindelse med forskningsprojekterne 2005-2007 (Thorup et al. 2010), og efterfølgende forskning i Tyskland (Perrig et al. 2014), vurderer DCE det dog som realistisk at opnå en gennemsnitlig ungeproduktion på mindst 3 unger pr. par ved hjælp af tilskudsfordring.

Om og hvor hurtigt det lykkes at få danske kirkeugler til at oppebære en ungeproduktion på 2,6-3,0 unger uden fodring som i 1980'erne afhænger af, hvorvidt det oprindelige fødegrundlag i tilstrækkelig grad lader sig genskabe på fremtidens ynglelokaliteter. Dette emne er ikke behandlet i dette notat og bør, i fald det bliver aktuelt, underlægges en særskilt analyse og vurdering m.h.p. at anbefale konkrete plejetiltag som led i en adaptiv forvaltningsplan.

Vurdering af om translokation af kirkeugler vil være i overensstemmelse med IUCN's retningslinjer

Translokation i bevaringsbiologisk øjemed ("conservation translocation") er ifølge IUCN's guidelines (IUCN/SSC 2013) defineret som en bevidst flytning og udsætning af individer med det primære formål at opnå en bevaringsbiologisk gevinst, typisk i form af forbedret lokal eller global bevaringsstatus for den pågældende art og/eller for at genoprette naturlige økosystemers funktion ("*.. the intentional movement and release of a living organism where the primary objective is a conservation benefit: this will usually comprise improving the conservation status of the focal species locally or globally, and/or restoring natural ecosystem functions or processes.*").

IUCN sondrer mellem to typer af bevaringsbiologiske translokationer inden for en arts naturlige udbredelsesområde ('Population restoration'), nemlig (1) for at øge levedygtigheden af en truet bestand ('reinforcement') eller (2) at reetablere en uddød bestand i sit tidligere leveområde ('reintroduction'). Endvidere angiver IUCN også to principielt saglige grunde til at etablere bestande uden for en arts oprindelige udbredelsesområde ('Conservation introduction'), nemlig for at (3) undgå bestandsmæssig eller global udryddelse ('assisted colonisation'), og/eller for (4) at genskabe en tabt økosystemfunktion som oprindeligt blev varetaget af en nu uddød, oprindelig livsform ('Ecological replacement').

For alle ovennævnte typer af planlagte, målrettede translokationer gælder ifølge IUCN (2013), at den bevaringsmæssige gevinst af den planlagte translokationsindsats skal kunne retfærdiggøres tydeligt i forhold til alternative tiltag eller ingen indgriben ("*Translocation is an effective conservation tool but its use either on its own or in conjunction with other conservation solutions needs rigorous justification*"). I sin vejledning understreger IUCN behovet for at translokation kun benyttes som redskab som del af en klar strategi med tydelige bestandsmæssige målsætninger, hvor den forventede effekt af translokation er udredt og afvejet forinden, samt dokumenteres og evalueres undervejs.

I IUCN's (2013) kriterier for hvornår translokation kan retfærdiggøres som bevaringsredskab, er en arts eller populations globale bevaringsstatus kun anført som begrundelse i de tilfælde, hvor en art overvejes introduceret uden for sit oprindelige udbredelsesområde (3: assisted colonisation).

Af dette må man udlede, at en arts globale bevaringsstatus ikke er af afgørende betydning for om translokation kan retfærdiggøres som bestandsgenoprettende tiltag inden for en arts eksisterende (1: reinforcement) eller tidligere (2: reintroduction) bestandsområde.

For den danske kirkeugles vedkommende betyder dette, at udsætning af fugle i områder hvor der fortsat er kirkeugler tilbage (1: reinforcement) såvel som hvor arten er forsvundet (2: reintroduction), må betragtes som værende i tråd med IUCN's retningslinjer, under forudsætning af at det sker som led i en langsigtet planlægning, der sikrer at bestanden på sigt er selvopretholdende.

Konklusioner

Kirkeuglernes habitatkrav er i øjeblikket ikke tilstrækkeligt belyst. Hvad der præcist er galt med kirkeuglernes ynglehabitater vides ikke med sikkerhed, men vi har kvalificeret formodning om at det skyldes en kombination af reduceret fødegrundlag (reduceret tæthed af regnorme, insekter, padder, fugle,

pattedyr) og utilstrækkelig habitat-heterogenitet (få valgmuligheder mellem fødesøgningshabitater under forskellige sæson- og vejrforhold betyder at kirkeuglerne i korte, kritiske perioder kan mangle mikrohabitater til fødesøgning mens de i andre perioder ikke kan udnytte de fødesøgningsmuligheder som er til rådighed over store ensartede arealer). Det er DCE's forventning, at en forbedring af disse forhold vil genskabe mere optimale kirkeuglehabitater.

Men selv med genskabelse af optimale habitater må det ud fra alle tilgængelige bestandsoplysninger betegnes som usandsynligt, at den tilbageværende danske bestand af kirkeugler lader sig redde og genoprette uden brug af translokation pga. den lille bestands spredte forekomst.

Translokation som bestandsgenoprettende redskab for den danske kirkeuglebestand vurderes at være i tråd med IUCN's (2013) retningslinjer for, hvornår translokation kan retfærdiggøres som bestandsgenoprettende virkemiddel, under forudsætning af at det sker som led i en langsigtet planlægning, der sikrer at bestanden på sigt er selvopretholdende. Dette gælder både ved udsætning af nye fugle i den tilbageværende bestand (reinforcement) såvel som for udsætning i områder, hvor arten er uddød (reintroduction).

For at translokation kan retfærdiggøres som bestandsgenoprettende virkemiddel, forudsætter IUCN (2013) at det kan godtgøres at translokationen er del af en sammenhængende, langsigtet bestandsgenopretningsstrategi, der som realistisk mål sikrer at bestanden i løbet af få år er selvopretholdende. Det er ydermere forudsat at translokationstiltagenes effekt løbende monitoreres og evalueres videnskabeligt som beskrevet i IUCN's vejledning (2013).

Referencer:

Andersen LH, Sunde P, Loeschcke V, Pertoldi C (2015) A population viability analysis on the declining population of Little Owl (*Athene noctua*) in Denmark using the stochastic simulation program VORTEX. *Ornis Fennica* 92: 123-143. 2015 <https://www.ornisfennica.org/pdf/latest/153Andersen.pdf>

Bønløkke J, Madsen JJ, Thorup K, Pedersen KT, Bjerrum M, Rahbek C (2006) Dansk Trækfugleatlas: the Danish bird migration atlas. Rhodos

IUCN/SSC (2013) Guidelines for Reintroductions and Other Conservation Translocations. Version 1.0. IUCN, Gland, Switzerland

<https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/2013-009.pdf>

Jacobsen LB (2006) Ynglebestanden af kirkeugle (*Athene noctua*) i Vendsyssel og Himmerland 1981-2000. *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift* 100: 35-43. http://www.dof.dk/images/om_dof/publikationer/doft/dokumenter/doft_2006_1_4.pdf

Jacobsen LB, Chrenková M, Sunde P, Šálek M, Thorup K (2016) Effects of food provisioning and habitat management on spatial behaviour of Little Owls during the breeding season. *Ornis Fennica* 93:121-129 <https://www.ornisfennica.org/pdf/latest/162jacobsen.pdf>

Legendre S (2002) ULM - Unified Life Models, 4.5 edn <https://www.biologie.ens.fr/~legendre/ulm/ulm.html>

Naef-Daenzer B, Korner-Nievergelt F, Fiedler W, Gruebler MU (2017) Bias in ring-recovery studies: causes of mortality of little owls *Athene noctua* and implications for population assessment. *J Avian Biol* 48:266-274. doi: 10.1111/jav.00947

Perrig M, Gruebler MU, Keil H, Naef-Daenzer B (2014) Experimental food supplementation affects the physical development, behaviour and survival of Little Owl *Athene noctua* nestlings. *Ibis* 156:755-767. doi: Doi 10.1111/Ibi.12171

Schaub M, Ullrich B, Knotzsch G, Albrecht P, Meisser C (2006) Local population dynamics and the impact of scale and isolation: a study on different little owl populations. *Oikos* 115:389-400. doi: DOI 10.1111/j.2006.0030-1299.15374.x

Sunde P et al. (2009) Spatial behaviour of little owls (*Athene noctua*) in a declining low-density population in Denmark. *J Ornithol* 150:537-548. doi: DOI 10.1007/s10336-009-0378-2

Thorup K, Sunde P, Jacobsen LB, Rahbek C (2010) Breeding season food limitation drives population decline of the Little Owl *Athene noctua* in Denmark. *Ibis* 152:803-814 DOI: doi.org/10.1111/j.1474-919X.2010.01046.x

Thorup K, Pedersen D, Sunde P, Jacobsen LB, Rahbek C (2013) Seasonal survival rates and causes of mortality of Little Owls in Denmark. *J Ornithol* 154:183-190. doi: DOI 10.1007/s10336-012-0885-4

Appendiks 1

Model og script brugt til beregninger af bestandsudvikling af kirkeugle vha. Leslie-matrice i freeware-programmet ULM. Programmet, som kan køres på en almindelig PC, kan downloades fra følgende internet-adresse: <https://www.biologie.ens.fr/~legendre/ulm/ulm.html>, hvor man også finder dokumentation for programmet.

Scriptet nedenfor kan køres ved at oprette, gemme og køre en inputfil i programmet indeholdende den i boksen indrammede tekst.

I scriptet er defineret to aldersklasser (voksne og unger) og følgende variable, som kan ændres efter ønske:

n1: antal udflyjende unger ved kørselens start (her sat til 15. Antallet er dog ikke afgørende da modellen efter få år har opnået en stabil aldersfordeling)

n2: antal voksne ved kørselens start (her sat til 6, dvs. 3 par. Antallet er dog ikke afgørende, da modellen efter få år har opnået en stabil aldersfordeling)

s0: sandsynligheden for at en udflyjende unge vil overleve og have fundet en mage til næste forår (her sat til 0,30).

s1: sandsynligheden for at en voksen ugle (1+ år) overlever til året efter (svarende til S_a i teksten, her sat til 0,61).

sigma: andel af unger, som er af hunkøn (sat til 0,5)

fa: antal flyvefærdige unger af hunkøn produceret per voksen hun (her sat til en kuldtørrelse på 3 udflyjende unger multipliceret med kønsratioen [sigma] da kun hunner får afkom).

```
{ Constant model for little owl, post-breeding census
{ 2 age classes,

defmod little owl(2)
mat : a
vec : w

defvec w(2)
n1, n2

defmat a(2)
s0*fa, sa*fa
s0, sa

defvar n1 = 15

defvar n2 = 6

defvar ntot = n1+n2

defvar nbreed = n2

{ the probability that a fledged young will survive until next spring and find a mate
defvar s0 = 0.3

{ adult survival rate from here
defvar sa = 0.61

{ sex ratio
defvar sigma = 0.5

{ fertility
defvar fa = sigma*3
```

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 21. september 2018

Bilag -

Emne: Refleksioner over mødet med gåseforvaltning i Holland

Indstilling: Til drøftelse.

Resumé: Opsamling på indtryk fra gåseforvaltningen i Holland. Kan vi bruge nogle af de hollandske erfaringer i den danske forvaltning af gæs?

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 21. september 2018

Bilag 2018-02-06

Emne: Pulje under jagttegsmidler

Indstilling: Til drøftelse.

Resumé: Drøftelse af kriterier for uddeling af jagttegsmidler ved en projektrunde. MST har med udgangspunkt i bidrag fra DOF og sidste års ansøgningsrunde udarbejdet forslag til kriterier for uddeling. Der er endvidere indarbejdet elementer fra VFR's arbejde med vildtskadebekendtgørelsen.

Bilag: Temaer i projektansøgningsrunde for tilskud fra jagttegsmidlerne 2018.

Temaer i projektansøgningsrunde for tilskud fra jagttegnsmidlerne 2018

Miljøstyrelsen gennemfører en projektansøgningsrunde for tilskud fra jagttegnsmidlerne i september 2018, med en foreløbig økonomisk ramme på 4,0 mio. kr. Projekter der omhandler nedennævnte temaer, vil i udgangspunktet blive prioriteret højest ved et valg mellem indkomne ansøgninger. De nævnte temaer er udvalgt efter aktualitet i forhold til igangværende initiativer samt behovet for ny eller yderligere viden på de pågældende områder.

- **Forstyrrelsesproblematik:** Projekter, der tilvejebringer øget viden om påvirkning af pattedyr og fugle, inkl. ikke jagtbare arter og rødlistede arter, gennem forstyrrelser. Herunder forstyrrelser foranlediget af forskellige rekreative aktiviteter.
- **Færre anskydninger:** Projekter, der forbedrer mulighederne for at undgå anskydninger, herunder gennem forbedring af skydefærdigheder. Herunder mulighed for anvendelse af alternativer til de traditionelle skydebaner, eksempelvis digitale skydebaner og indendørs skydearenaer.
- **Vildtsundhed:** Øget viden om vildtets sundhed. Særligt fokusområde i 2018 er de toksikologiske konsekvenser af anvendelsen af bly i riffelammunition.
- **Forvaltning af kronvildt og dåvildt:** Udvikling af metoder til bestandsanalyser af hjortevildt, som supplement til de igangværende dataindsamlinger foranlediget af ny forvaltning af kronvildt og fremtidig forvaltning af dåvildt.
- **Vildtskader:** Øget viden, gerne via konkrete forsøg, om forbedring af kendte samt udvikling af nye foranstaltninger for at afværge / nedsætte omfanget af vildtskader. Evt. undersøgelse af kombineret anvendelse af reguleringstiltag og afværgeforanstaltninger. Anvendelse og udvikling af nye fældetyper til rovdyrregulering og regelændringer i medfør heraf. Undersøgelser af omfanget og effekten af den hidtidige reguleringsindsats i forhold til rovdyr
- **Konfliktarter:** Øget viden om arter, der er eller opleves som værende konfliktfyldte, i forhold til mennesker og menneskelige aktiviteter.

Følgende forhold vil bl.a. indgå i bedømmelsen af ansøgningerne:

- Graden af medfinansiering af projektet ud over projekttilskuddet fra MST.
- Borgerinddragelse og samarbejde på tværs af organisationer.
- Projektets aktualitet og brede.
- Projektresultaternes direkte anvendelighed i praktisk jagt- og vildtforvaltning.
- Kvaliteten af projektplanen, og projektets metodiske setup.
- Bred formidling af projektresultaterne i relevante fora og medier.

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 21. september 2018

Bilag 2018-03-07 og 2018-03-08

Emne: Meddelelser

- Status for international forvaltningsplan for gæs (AEWA)
- Status for forvaltningsplan for ulv
- Tilladelsen til at mærke ulv
- Foreløbige tal for indberetning om udsætning af fugle i det nye indberetningssystem.
(Bilag: Status for udsætning af fuglevildt)
- Status for forvaltningsplan for dåvildt.
- Status for lovarbejde på jagt- og vildtforvaltningsområdet
(Bilag: Status for lovgivning på jagt- og vildtforvaltningsområdet)

Mødemateriale til Vildtforvaltningsrådets møde den 21. september 2018

Status for udsætning af fuglevildt.

Biotopplaner

I 2018 blev der anmeldt ca. 290 biotopplaner med et samlet areal på ca. 127.800 hektar (heraf 57.800 hektar dyrket areal). 88 af biotopplanerne har valgt også at anlægge 5-årige tiltag, hvilket alt afhængigt af omfanget tillader en samlet udsætning på op til 8-12 fugle/hektar, hvor 7 fugle/hektar er normen. Således er der for 2018 via ovenstående biotopplaner mulighed for udsætning af op til 1.109.000 fugle, hvor af de 214.700 fugle følger af udvidelse med 5-årige tiltag.

Digital indberetning

Miljøstyrelsen implementerede, som følge af Vildtforvaltningsrådets indstilling for udsætning af fuglevildt, i 2018 et IT system til indberetning af fugleudsætning. Reglerne betyder, at enhver udsætning af gråand, fasan og agerhøne skal indberettes digitalt. Det implementerede IT system er bygget op omkring et eksisterende system under biotopplanordningen, hvor naturejendomme tidligere var pålagt en indberetning ved udsætning af mere en 1 fugl/ha. Systemets opsætning viste sig indledningsvist ikke at leve op til alle brugeres forståelse og forventning af et indberetningssystem. På den baggrund har Miljøstyrelsen sammen med systemudvikler løbende tilrettet indberetningssystemet hen over sommeren med henblik på større brugervenlighed. Frem til 2019 vil styrelsen fortsat gennemgå erfaringer fra første år, med henblik på optimering af indberetningssystemet.

Status for indberetning af fugleudsætning er per 7. september 2018 følgende:

Ænder – indberetning af ca. 46.200 ællinger og 200 voksne ænder udsat i 1420 søer

Agerhøne – indberetning af ca. 6.600 fugle

Fasan – indberetning af ca. 786.000 fugle

Det skal bemærkes, at Miljøstyrelsen til trods for en indberetningsfrist på 1 uge fortsat forventer at modtage enkelte indberetninger. Udgangspunktet for indberetningen er dataindsamling, som kan vise omfanget for udsætning af fuglevildt i Danmark. Ønskes flere detaljer vedrørende indberetningen vil det kræve en detaljeret systemgennemgang alt afhængigt af den ønskede information.

Status for lovgivning på jagt- og vildtforvaltningsområdet

Bekendtgørelse om jagttid for visse pattedyr og fugle m.v. blev efter ordinær revision ændret med ikrafttræden den 1. juli 2018. Ved ændringen blev der gennemført et antal tilpasninger af jagttiderne, hvoraf de væsentligste var udvidelse af jagttid på grågås på agerjord, udvidelse af jagttid på agerhøne og hare visse steder, udvidelse af jagttid på fasanhøne og ringdue, genindførelse af jagttid på sølvmåge, fredning af havlit og fløjlsand hunner samt fredning af tyrkerdue visse steder. Endelig blev bekendtgørelsens kortbilag tilpasset. Der henvises i den forbindelse til, at der er iværksat et arbejde under Vildtforvaltningsrådets nationale hjortegruppe med henblik på en revision af de regionale fysiske afgrænsninger.

Da der havde indsneget sig nogle fejl i bekendtgørelsen er bekendtgørelsen senere ændret med virkning fra den 1. september 2018. Da der alene var tale om fejl af teknisk karakter og slåfejl har bekendtgørelsen ikke været i høring. Følgende ændringer blev foretaget:

- I bilag 2 er en henvisning til øen Kegnæs sat ind.
- I bilag 4 er Fredericia Kommune sat ind i beskrivelsen af området til bilag 16.
- I bilag 4 er en angivelse af den lokale jagttid for då og dåhjort (ingen jagttid) i Tønder og dele af Esbjerg Kommune tilføjet.
- I bilag 4 er den lokale jagttid for dåhjort større end spidshjort på Fyn rettet til 01.10-31.10 og 16.12-31.12.
- Den generelle jagttid for tyrkerdue er i bilag 1 rettet til 01.11-30.11.

Bekendtgørelse om vildtskader blev ændret i forlængelse af ændring af jagttidsbekendtgørelsen ligeledes med ikrafttræden den 1. juli 2018. Af væsentlige ændringer kan bl.a. nævnes øget mulighed for anvendelse af haglvåben ved regulering fra skydetårn, øget mulighed for regulering før solopgang for visse arter, mulighed for at søge tilladelse til regulering med bue, øgede muligheder for regulering af spættet sæl, mulighed for anvendelse af gas ved regulering i særlige tilfælde, mulighed for regulering af vildsvin og mårhund hele døgnet samt mulighed for regulering af måger med luftvåben.

Bekendtgørelse om forsøg med buejagt på dåvildt, sikavildt og kronvildt

Ved ændring af jagt- og vildtforvaltningsloven i december 2017 blev der indsat hjemmel til i en tidsbegrænset periode at undersøge, om bue kan anvendes til jagt på vildt, der er større end råvildt. Dette er udmøntet i en ny bekendtgørelse om forsøg med buejagt på dåvildt, sikavildt og kronvildt, der trådte i kraft den 1. september 2018.

Med bekendtgørelsen iværksættes der i første omgang en 3-årig forsøgsperiode for at undersøge, om buejagt på dåvildt, sikavildt og kronvildt er en velegnet jagtmetode. Der er mulighed for forlængelse af forsøgsperioden med op til et år. Såfremt der i løbet af forsøgsperioden opstår

forhold, der ikke er tilsigtet med forsøget, herunder dyreetiske forhold, kan der foretages ændringer i forsøget eller forsøget kan afsluttes. Bekendtgørelsen fastsætter de nærmere regler for forsøget, herunder bl.a. krav til indberetning.

Efter bl.a. en gennemgang af de indkomne hørings svar blev bekendtgørelsen tilrettet. Af væsentligste ændringer kan nævnes:

- at der skal anvendes det samme tidsinterval som for andet vildt på 6 timer for, hvornår der skal tilkaldes en schweisshund i tilfælde af anskydninger,
- at hundeførere skal anvende det for schweisshundeførere eksisterende indberetningssystem under Naturstyrelsen for øvrige eftersøgninger af nødstedt vildt,
- at muligheden for at pålægge hundeførere en straf for manglende indberetning blev slettet,
- at muligheden for at pålægge jægere en straf for manglende indberetning blev slettet,
- at indberetningsfristen for jægerne blev ændret til en årlig indberetning svarende til den nugældende indberetningspligt for øvrigt vildtudbytte,
- at indberetningen blev udvidet til ikke alene at omfatte nedlagt vildt men også afgivne skud for at sikre det størst mulige vidensgrundlag for den efterfølgende evaluering af forsøget

Bekendtgørelse om jagt med rovfugle

Ved ændring af jagt- og vildtforvaltningsloven i december 2017 blev der ligeledes indsat hjemmel til at fastsætte regler om jagt med rovfugle. Dette er udmøntet i en ny bekendtgørelse om jagt med rovfugle, der trådte i kraft den 1. september 2018.

Efter bl.a. en gennemgang af de indkomne hørings svar blev bekendtgørelsen tilrettet. Af væsentligste ændringer kan nævnes:

- at det oplyses i høringsnotatet, at der i det kommende folketingsår forventes en ændring af bemyndigelsesbestemmelsen i jagt- og vildtforvaltningslovens § 6, så fugleholds bekendtgørelsen kan ændres for at åbne for nye hold af hjemmehørende rovfugle,
- at det for andefuglene kun er svømmeænder, som må jages, ligesom gæs udgår som muligt byttedyr i § 6, stk. 1. Derudover ændres formuleringen i § 6, stk. 2 om at ”undgå unødige lidelse” for byttedyrene til en direkte henvisning til dyreværnslovens § 13, stk. 1, der kræver, at byttedyret ”aflives så hurtigt og smertefrit som muligt”, og
- at falkonerernes særlige indberetning af vildtudbytte skal indeholde mere detaljerede oplysninger, end der var lagt op til i høringsudkastet, til brug for den evaluering af jagt og regulering med rovfugle, som Miljøstyrelsen skal foretage i 2022.

Bekendtgørelse om hold af fugle i fangenskab

Der skal skabes hjemmel i jagt- og vildtforvaltningsloven til at ændre fugleholds bekendtgørelsen om hold af rovfugle og ugler, så både de godkendte, private zoologiske anlæg og de falkonerer, der opfylder de nye regler om jagt og regulering ved brug af rovfugle, får mulighed for at etablere nye hold af hjemmehørende rovfugle. Lovændringen vil ske i efteråret parallelt med ændringerne i fugleholds bekendtgørelsen.

Bekendtgørelse om jagttegn

Den tidligere forsikringsaftale med Dansk Jagtforsikring A/S er udløbet, hvorfor en ny 3-årig forsikringsaftale har været i udbud. To selskaber (Dansk Jagtforsikring og TRYG Forsikring) afgav tilbud, og TRYG Forsikrings tilbud blev antaget. Da forsikrings selskabet er nævnt direkte i bekendtgørelse om jagttegn er en ændring af bekendtgørelsen nødvendig og vil ske i løbet af efteråret 2018. Der foretages i den forbindelse også en ændring i reglerne om politiets samtykke som følge af organisationsændringer i Rigspolitiet. Da der alene er tale om ændringer af teknisk karakter bliver bekendtgørelsen ikke sendt i høring.

Bekendtgørelse om regulering af ringdue, grågås, bramgås og canadagås i Dragør og Tårnby Kommune

Den nuværende bekendtgørelse om regulering af ringdue, grågås, bramgås og canadagås i Dragør og Tårnby Kommune udløber den 31. december 2018 som følge af bestemmelse om automatisk udløb efter 3 år. Bekendtgørelsen giver udvidede muligheder i forhold til vildtskadebekendtgørelsens regler for regulering i området af hensyn til luftfartssikkerheden i og omkring Københavns Lufthavn. En ny bekendtgørelse forventes udsendt i offentlig høring i løbet af efteråret 2018.